

Mishnah Pe'ah, chapter 7

משנה פאה פרק ז

(1) Any olive tree that has a distinguishing name in the field [given to it due to its outstanding produce], like the *netofah* olive tree in its season, [referred to as such because it was *noteif* — dripped oil on its own, during a previous olive season] and that has been forgotten, is not deemed *shikhah*. [This being deduced from the

א כל זית שיש לו שם בשדה אפלו כזית הנטופה בשעתו, ושכחו, אינו שכחה. במה דברים אמורים. בשמו ובמעשיו ובמקומו. בשמו, שהיה שפכוני או בישני. במעשיו, שהוא עושה הרבה. במקומו, שהוא עומד בצד הגת או בצד הפרצה. ושאר כל הזיתים, שנים שכחה, ושלשה אינן שכחה. רבי יוסי אומר, אין שכחה לזיתים: ב זית שנמצא

verse “When you reap your harvest in your field and forget a **sheaf** in the field,” (Deuteronomy 24:19) meaning, just as a sheaf is something which, once forgotten, will not be remembered again unless you turn back and see it, so, too, all *shikhah* must be similar, excluding one that you will eventually remember without returning and seeing it]. When does this stipulation apply? [Only to a tree that is distinguished] by its name, or its produce, or its location. “By its name”— if it were [for instance] a *shifkoni* [from the word שפך to pour, i.e., the tree gushes oil] or *beshani* tree [from the word בושה to shame, i.e., it shames all other trees]. By “Its produce”— if it yields large quantities [of olives]. By “Its location”— if it stands at the side of the winepress or near a breach in a wall. As for all other olive trees — two [trees, if forgotten,] are deemed *shikhah* [agreeing with the view of the School of Hillel in the previous chapter (Mishnah 5)], but three are not deemed *shikhah*. Rabbi Yose is of the opinion [that during the time of Hadrian who destroyed the Land so that olive trees became very scarce] that the law of *shikhah* does not apply to olive trees [but when olive trees are common and so, too, when one's complete field contains only *netofah* trees, the laws of *shikhah* do apply].

(2) If an olive tree was found standing in the middle row of three rows of olive

רבנו עובדיה מברטנורא

א כל זית. כזית הנטופה בשעתו. על שם שהוא נוטף שמן קראו לו נטופה, אף על פי שאינו נוטף בכל שנה, הואיל והעלו לו שם זה על שהוא נוטף בשעתו, אם שכחו אינו שכחה, דכתיב (דברים כד) ושכחת עומר בשרדה, עומר שאתה שוכחו לעולם, יצא זה שאתה זוכרו לאחר זמן: שפכוני. שזיתיו שופכין שמן הרבה: בישני. שהוא מבייש כל שאר אילנות מרוב השמן שיוצא ממנו יותר מחביריו: שהוא עושה הרבה. זיתים מרובים: שנים שכחה. סתם מתניתין בבית הלל דאמרי לעיל שנים לעניים: רבי יוסי אומר אין שכחה לזיתים. לא אמר ר' יוסי אלא בזמן שבא אדריאנוס קיסר

trees, each row [of trees] separated by a rectangular patch of produce [i.e., a row of trees, then a patch, then a row of trees, then another patch and then one more row of trees, unpicked] and forgotten, it is not deemed *shikah* [since the middle row is hidden from view by the other trees]. If an olive tree containing two *se'ah* has been left,

it is not deemed *shikah*. When does this apply [i.e., the law of the previous Mishnah, that a tree that has a distinguishing name is exempt from *shikah*]? Only when he [the owner] had not yet begun [to pick the tree]; but if he had begun, even if it were like the *netofah* olive tree in its season and he had then forgotten it, it is deemed *shikah*. As long as the owner has [olives] lying under the tree, he can claim possession of those still on top of the tree [and they are not *shikah*]. Rabbi Meir says; [The law of *shikah* applies only] after those [specialized workers] who search [for the last remaining olives] have departed [the *halachah* does not follow Rabbi Meir].

(3) What is meant by *peret* [regarding which the Torah states “Nor must you collect the fallen individual grapes (*u-peret*) of your vineyard” (Leviticus 19:10) and thus necessitating them being left for the poor]? That which falls down [naturally] during the vintage. If, while he was cutting [the grapes], he cut off an

רבנו עובדיה מברטנורא

והחריב את כל הארץ ולא היו זיתים מצויין, אבל בזמן זיתים מצויין, מודה ר' יוסי דיש שכחה לזיתים. וכן מי שהיו כל זיתיו נטופה או שופכני או בישני, יש להם שכחה: **ב שלש שורות של שני מלבנים.** ג' שורות של אילני זיתים, ובין שורה ראשונה לשניה ערוגה מרובעת כדמות מלבנות התבואה שבין הזיתים דתנן לעיל בריש פרק ג', וכן בין שורה שניה לשלישית, ושכח אילן אמצעי שבשורה אמצעית אינה שכחה, שהאילנות שסביביו הסתירוהו ודמי לחפזוהו בקש או עמדו עניים כנגדו דתנן לעיל דאינו שכחה: **במה דברים אמורים.** אמתני, דלעיל קמהדר דתנן בזית הנטופה בשעתו ושכחו אינו שכחה. במה דברים אמורים בזמן שלא התחיל בו אבל התחיל בו ושכחו הרי זו שכחה עד שיהיה בו סאתים: **כל זמן שיש לו תחתיו יש לו בראשו.** אם נזכר בעל הזיתים מן הזיתים ששכח באילן בעוד שיש לו זיתים תחתיו, יכול לחזור וללקטן, ולא חשיבא שכחה מה ששכח בראש האילן אלא לאחר שלא נשאר לו זיתים תחת האילן: **רבי מאיר אומר משתלך המחבא.** כלומר, משבדק המלקט בכל מחבואי הזיתים אז הוי הנשאר לעניים כשאין לבעל האילן זיתים תחתיו, אבל כל זמן שלא בדק המלקט בכל מחבואי הזיתים, אף על פי שאין זיתים תחתיו יכול לחזור

entire cluster by its stalk and he became entwined in the leaves and it [the stalk] then fell from his hand to the ground, resulting in the separation [of individual grapes from the stalk, this is not considered *peret* and] they still belong to the owner. One who places a basket under the vine [to collect all the individual grapes that

בוצר, עקץ את האשכול, הסבך בעלים, נפל (מידו) לארץ ונפרט, הרי הוא של בעל הבית. המניח את הכלכלה תחת הגפן בשעה שהוא בוצר, הרי זה גזול את העניים, על זה נאמר (משלי כב) אל תסג גבול עולים: ד איזוהי עוללת. כל שאין לה לא כתף ולא נטף. אם יש לה כתף או נטף, של בעל הבית, אם ספק, לעניים. עוללת שבארובה,

fall] while he is cutting [the grapes], is robbing the poor [there is no condition that *peret* must reach the floor, thus as a single grape falls, it already belongs to the poor]; Concerning such a person it has been said; “Do not remove the landmark of those that come up” (Proverbs 22:28) [interpreted as meaning, do not remove the *leket*, *shikah* and *pe'ah* of those coming up in the world — a euphemism for the poor, who have come down in the world].

(4) What is meant by *olelet* [regarding which the Torah states “You must not (*se-olel*) pick the small clusters from your vineyard” (ibid.) thus necessitating them being left for the poor]? Any cluster [that remains on the stem] which has neither a shoulder [i.e., the grapes don't lean on other grapes as does a fully ripened grape cluster] nor drippings [hanging down from them, i.e., the bottom grapes don't hang down from the trunk as drippings; such clusters are considered *olel*]. If it has a shoulder or its grapes hang down, it belongs to the owner; if there is some doubt, it belongs to the poor. If there is *olel* on the joint of a vine [where it is doubtful whether these few grapes are part of a stalk in which the rest of the grapes have shoulders, thus belonging to the owner, or perhaps, this *olel*

רבנו עובדיה מברטנורא

וללקט. ואין הלכה כרבי מאיר: ג איזוהו פרט. האמור בתורה (ויקרא יט) ופרט כרמך לא תלקט: עקץ. חתך: הוסבך בעלים. נקשר ונאחו בעלים ועל ידי כך נפל ונפרט: הרי הוא של בעל הבית. שלא נפרט דרך בצירה: המניח כלכלה בשעה שהוא בוצר. נותן סל תחת הענבים שיפול הפרט לתוכו: הרי זה גזול את העניים. דפרט שנשירתו זכו בו עניים קודם שגיע לארץ: אל תסג גבול עולים. מפורש לעיל בפרק ה': ד איזו היא עוללת. האמורה בתורה (שם) וכרמך לא תעולל: כתף. השרביט האמצעי של האשכול מחוברים בו אשכולות קטנות הרבה וכשהן שוכבים זה על זה כמשאוי שעל כתפו של אדם הוא נקרא כתף, וכשהן מחוברים בשרביט אחד לכאן ואחד לכאן אין כאן כתף: נטף. הן גרגרים של ענבים המחוברים בסוף השרביט שרגילים להיות תלויים שם ענבים הרבה ועל שם שענביו נוטפות למטה נקרא נטף. ולשון המקרא קורא לאשכול שאין לו כתף ולא נטף עולל, לפי

is growing straight out of the main stem, thus belonging to the poor]: If it can be nipped off with the cluster [i.e., if, when one detaches the cluster, it is detached along with it], it belongs to the owner; but if not, it belongs to the poor. Rabbi Yehudah declares; A single stalk [of grapes, growing directly out of the main spine], is deemed as a whole cluster [the verse states; “And gleanings (*olelot*) shall be left of him as the shaking of an olive tree two or three berries on top,” (Isaiah 17:6) hence, two and three are called *olelot*; however, more than three, is automatically a cluster], but the Sages say [since they have no shoulder or drippings they are considered to be] *olelot* [and belong to the poor].

(5) He who is engaged in thinning out vines [thereby allowing them to grow larger grapes in a less crowded environment] may thin out the vines that belong to the poor [i.e., those of *olelot* or *pe'ah*], just as he thins out what belongs to himself; these are the words of Rabbi Yehudah [he maintains that the poor have a status of partners and just as a person may thin out the vines of his partner, so, too, may he thin out for the poor]. But Rabbi Meir says; He may do so with his own, but not with that which is the property of the poor [Rabbi Meir maintains that the poor have the status of a purchaser and just as when someone sells ten vines to another it would be prohibited for him to touch them, so, too, here].

רבנו עובדיה מברטנורא

שהוא לפני שאר האשכולות כעולל לפני האיש: אם ספק. שנראים האשכולות הקטנות התלויות בשרביט כאלו שוכבות זו על זו ואין שוכבות יפה דהשתא הוי ספק אם יש לה כתף אם לאו: שבארבובה. יחור של זמורה שתלוין בה אשכולות הרבה והבוצר קוצצה והיא נקראת ארבובה ופעמים יש בה עוללת עם האשכולות: נקצצת. נקצצת ונחתכת ודוגמתו שנינו ביומא (א): קרצו ומירק אחר שחיטה על ידו. ובמקרא (ירמיהו מו) קרץ מצפון בא: גרגר יחידי. כגון אשכול שאין לו אשכולות קטנות שוכבות זו על זו אלא הגרגרים מחוברים בשרביט עצמו: רבי יהודה אומר אשכול. דכתיב (ישעיה יז) ונשאר בו עוללות כנוקף זית שנים שלשה גרגרים. שנים שלשה גרגרים עוללות, יותר מכאן אשכול: וחכמים אומרים עוללת. דלא חשיבי הגרגרים השוכבים זה על זה להקרא כתף. והלכה כחכמים: ה' המדל בגפנים. כשהגפנים תכופים זה אחר זה, עוקר מאותם שבינתיים והאחרים מתוקנים בכך: כן הוא מדל בשל עניים. אף על פי שיש בהם פאה או עוללות של עניים, כך מדל בשלהם כמו בשלו, קסבר עניים דין שותף יש להם, וכשם ששותף כמו שהוא מדל בשלו כך מדל בשל חברו אף עניים כן: רבי מאיר אומר בשלו הוא רשאי. קסבר עניים דין קונה

(6) [As for the grapes of] a vineyard in its fourth year [regarding which the Torah states, “When you come to the Land and you plant any food tree, you must surely block its fruit (from use);

it must be blocked to you (from use) for three years, not to be eaten. And in the fourth year, all its fruit will be holy” (Leviticus 19:23-24) and therefore, have the same laws as do second tithes and are thus taken to Jerusalem to be eaten, or are redeemed with money, and the money in turn is spent on food and drink in Jerusalem]: The School of Shammai say; [Unlike the laws of redemption of *ma'aser sheni*, regarding which it is stated “And if a man comes to redeem some of his second tithe, he must add its fifth above it,” (Leviticus 27:31) here,] the laws of the added fifth and removal [i.e., the law of removal from one's house of all *terumot* and *ma'aserot* in the fourth and seventh years (see Deuteronomy 14:28)] do not apply; but the School of Hillel say; [The word “holy” is written regarding fourth year fruit (Leviticus 19:24) and the word “holy” is written regarding second tithes (Leviticus 27:30) to teach us that they are identical in their sanctity and hence, their laws and therefore, the laws of the fifth and removal] do apply. Furthermore, the School of Shammai say; The laws of *peret* and *olelot* [see Mishnah 3 and 4 above] apply to them [since the fruit is considered belonging to the owner], and the poor [after taking these gifts,] redeem the grapes for themselves; but the School of Hillel maintain that all of it

רבנו עובדיה מברטנורא

יש להם בחלקם, וכשם שהמוכר לחבירו עשרה אשכולות אסור ליגע בהן, אף בשל עניים כן והלכה כר' יהודה: **ו כרם רבעי.** הנוטע כל עץ מאכל, בשנה הרביעית מעלה הפירות לירושלים ואוכלם שם בקדושת מעשר שני, או פודה אותם ומעלה הדמים לירושלים, דכתיב (ויקרא יט) ובשנה הרביעית יהיה כל פריו קדש הלולים, ודרשינן הלולים כמו חלולים, אמר רחמנא אחליה והדר אכליה: **בית שמאי אומרים אין לו חומש.** אף על פי שטעון פדיון כמעשר שני אין הבעלים מוסיפים את החומש דלא כתבה תורה בו חומש: **ואין לו ביעור.** אינו חייב לבערו מן הבית בערב פסח של רביעית ושל שביעית כשמבער המעשרות כדכתיב (דברים כו) בערתי הקדש מן הבית: **ובית הלל אומרים יש לו.** חומש ויש לו ביעור. בית הלל ילפי קדש קדש ממעשר מה מעשר יש לו חומש ויש לו ביעור, אף כרם רבעי יש לו חומש ויש לו ביעור, ובית שמאי לא ילפי קדש קדש ממעשר: **יש לו פרט ויש לו עוללות.** דכחולין חשבי ליה: **והעניים פודין לעצמן.** מן הפרט והעוללות שלקטו ואוכלים אותן במקומן ומעלין הדמים לירושלים: **ובית הלל אומרים כולו לגת.** משום דילפי ממעשר, וסברי להו

[including the *peret* and *olelot*] must go to the winepress [and the wine or its redemption money be brought to Jerusalem. The School of Hillel maintain that fruit of the fourth year, like second tithes, are property that belongs to the Lord, Who, in turn, grants them to be eaten in Jerusalem and therefore, is not subject to *peret* and *olelot*].

(7) If a vineyard consists entirely of *olelot* — Rabbi Eliezer says it belongs to the owner; Rabbi Akiva says, to the poor. Rabbi Eliezer said; [It is written,] “When you harvest your grapes do not take off the small clusters,” (Deuteronomy 24:21) if there is no [minimum] harvest [of three clusters from which a *revi'it* of wine can be produced], from what will there be *olelot*? Said Rabbi Akiva to him: [it is written,] “And you must not pick the small clusters from your vineyard” (Leviticus 19:10) — i.e., even if it consists entirely of small clusters. If that is so, then [according to your view, Rabbi Akiva,] why then is it said; “When you harvest your grapes do not take off the small clusters?” — [To teach that] the poor have no right to claim the small clusters prior to the [owner's] harvest.

(8) If one dedicates his vineyard [to the Sanctuary] before the *olelot* were recognizable, the *olelot* do not belong to the poor [rather, they belong to the Sanctuary]; but [if the dedication took place] after the *olelot* were recognizable, then they belong to the poor [since one cannot dedicate that which does not belong to him]. Rabbi Yose says; Let [the poor] give the value of their improved

רבנו עובדיה מברטנורא

מעשר שני ממון גבוה הוא, הלכך אין לעניים חלק בו, ודורכים העוללות עם שאר היין, והבעלים מעלים הכל לירושלים: ז שכולו עוללות. שאין בכל הכרם אשכול שיש לו כתף ונטף: אם אין בציר. וכמה שיעור בציר שלשה אשכולות שעושים רביעית: אמר לו רבי עקיבא וברמך לא תעולל אפילו כולו עוללות. ורבי אליעזר אמר דלא תימא הואיל ואין לעניים בעוללות קודם לבציר יזכה בהם בעל הבית, לכך נאמר וברמך לא תעולל: ה משנודעו העוללות. שניכר מה הוא עוללת ומה הוא אשכול: העוללות לעניים. שאין אדם מקדיש דבר שאינו שלו: יתנו שכר גדוליו להקדש. מה שמשביחין כל שעה בתוך קרקע של הקדש. והלכה כרבי יוסי: בערים. כרם שהגפנים

growth [i.e., the value of the growth of the grapes, from the time the field was dedicated until they became ripe] to the Temple. Which is considered

לְהַקְדִּישׁ. אֵיזָה הִיא שְׂכַחָה בְּעָרִיס. כָּל שְׂאִינֹ
יְכוּל לְפָשֵׁט אֶת יָדוֹ וְלִטְלֹה, וּבְרוּגְלִיּוֹת,
מִשִּׁיעֵבֶר הַיְמָנָה:

shikhah in the case of an arbor [sitting high over a trellis]? When one [passes it and remembers, and at that point of memory he] is no longer able to stretch forth his hand to take it. And in the case of runners [i.e., vines at foot level]? After [the gatherers] had passed it by.

רבנו עובדיה מברטנורא

שלה מודלות על גבי כלונסות ועצים, לשון אף ערשנו רעננה (שיר השירים א): **כל שאינו יכול לפשוט**. כלומר, לאחר שעבר מעליה אם במקום שזכר אינו יכול לפשוט ידו וליטול קרינא ביה לא תשוב לקחתו (דברים כד): **אבל רוגליות**. הגפנים העומדים על גבי קרקע שדורכים עליהם ברגל: **משיעבור הימנה**. הוי שכחה דכל גפן וגפן מן הרוגליות חשיבה כאומן בפני עצמו ואסור לשוב מאומן לאומן: